

بسم الله الرحمن الرحيم

زبان آموزی و
جمله سازی

دوم دبستان
(دانش آموزان آسیب دیده‌ی شنوایی)

۱۳۹۷

« امید من به شهادتانی‌هاست. »

امام خمینی (ره)

باسمه تعالی

« ... و من احیاءها فکانما احیا الناس جميعا ... »

(مائده آیهی ۳۲)

فرآیند تولید برنامه‌ی درسی مجموعه فعالیت‌های نظام‌مند و طرح‌ریزی شده‌ای است، که تلاش دارد ابعاد چهارگانه‌ی زیر نظام برنامه درسی (طراحی، تدوین، اجرا و ارزشیابی) را در یک بافت منسجم و هماهنگ با غایت و اهداف نظام تعلیم و تربیت رسمی سامان‌دهی نماید.

در تدوین محتوای کتب دانش‌آموزان با نیازهای ویژه که بخشی از فرآیند برنامه‌ریزی درسی است، سعی شده تا ملاحظات ساحت‌های تربیتی حاکم بر فلسفه تعلیم و تربیت که ناظر بر رشد و توانمندی دانش‌آموزان برای درک و فهم دانش پایه و عمومی، کسب مهارت‌های دانش‌افزایی، به کارگیری شیوه‌ی تفکر علمی و منطقی، توان تفکر انتقادی، آمادگی جهت بروز خلاقیت و نوآوری و نیز کسب دانش، بینش و تفکر فناورانه برای بهبود کیفیت زندگی است، مورد توجه قرار گیرد. این محتوا با فراهم نمودن فرصت‌های مناسب برنامه درسی ضمن تأکید بر انعطاف در عین ثبات و همه‌جانبه‌نگری و توجه به هویت ویژه متریبان با نیازهای خاص، زمینه‌ساز دستیابی دانش‌آموزان به کسب شایستگی‌های لازم (توانمندی‌ها، مهارت‌ها) می‌باشد.

امید است این محتوا در تحقق اهداف مؤثر باشد و معلمان عزیز و گرامی با بهره‌گیری از این کتاب بتوانند فراگیران را در دستیابی به صلاحیت‌های فردی و اجتماعی یاری نمایند. این کار بزرگ حاصل همکاری صمیمانه کارشناسان سازمان آموزش و پرورش استثنایی و گروه‌های تألیف کتاب‌های درسی می‌باشد، شایسته است از تلاش و مساعی تمامی این عزیزان و همکاران سازمان پژوهش و برنامه‌ریزی آموزشی وزارت متبوع که در مراحل چاپ و آماده‌سازی ما را یاری داده‌اند، تقدیر و تشکر نمایم.

در این جا از همه‌ی همکاران و صاحب‌نظران درخواست می‌نمایم، تا نظرات و پیشنهادهای خود را در خصوص این محتوا به این سازمان منعکس نمایند.

دکتر مجید قدمی

معاون وزیر و رییس سازمان آموزش و پرورش استثنایی کشور

فهرست

- درس اول: زمان حال ۱۱
- درس دوم: کلمه‌های پرسشی " چه چیزی / چه چیزهایی " ۲۵
- درس سوم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته‌ی اول شخص مفرد ۳۵
- درس چهارم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته‌ی اول شخص جمع ۴۵
- درس پنجم: کلمه‌های پرسشی " چه کسی / چه کسانی " ۵۷
- درس ششم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته‌ی دوم شخص مفرد ۶۸
- درس هفتم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته‌ی دوم شخص جمع ۷۷
- درس هشتم: فعل‌های مرکب ۸۷
- درس نهم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته‌ی سوم شخص مفرد ۱۰۳
- درس دهم: ضمیرهای شخصی جدا و پیوسته‌ی سوم شخص جمع ۱۱۳
- درس یازدهم: فصل‌های بود، بودم و ... / شد، شدم و ۱۲۲
- درس دوازدهم: حرف اضافه‌ی " با " ۱۳۲
- درس سیزدهم: حرف اضافه‌ی " در " ۱۴۵
- درس چهاردهم: کلمه‌ی پرسشی " کجا " ۱۵۵
- درس پانزدهم: حرف اضافه‌ی " به " ۱۶۵
- درس شانزدهم: حرف اضافه‌ی " از " ۱۷۶
- فصلت‌های تکمیلی ۱۸۷

مقدمه

پروردگار مهربان را سپاس می‌گوییم که همزمان با تحول بنیادین و تغییر نگرش‌ها در قلمرو آموزش و پرورش، توانستیم با تکیه بر مبانی تعلیم و تربیت اسلامی و نیز با توجه به چارچوب برنامه‌ی درسی ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی در آموزش و پرورش استثنایی، به نگارش این کتاب پردازیم. امیدواریم که آموزش مناسب این محتوا، زمینه‌ی شکوفایی استعدادها و گسترش توانایی‌های نوآموزان و پرورش و تقویت مهارت‌های زبان شفاهی و نوشتاری دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی میهن اسلامی را، به ویژه در جمله‌سازی و نگارش (انشاء) فراهم سازد و آموزگاران گرامی را در امر تدریس یاری نماید.

برای پیشبرد بهتر فرایند یاددهی - یادگیری و کمک به بهبود روند آموزش این محتوا، توجه آموزگاران گرامی را به نکات زیر جلب می‌کنیم.

■ در تهیه‌ی این کتاب، همچنین انتخاب عناصر زبانی و روند آموزش تلاش بر این بوده است که به روند رشد طبیعی گفتار و زبان و در حد امکان به محتوای آموزشی هر پایه و مطالب کتاب فارسی آن‌ها توجه شود، ولی به دلیل نیازهای ویژه‌ی دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی، ممکن است مواردی از ناهمخوانی نیز مشاهده گردد.

■ در هر پایه، محتوای کتاب زبان‌آموزی و جمله‌سازی با یک نظم زمانی و اصول توالی محتوا، شامل توالی ساده به مشکل، جزء به کل و عینی به ذهنی، تدوین شده است. آموزش پایه‌ی اول مقدماتی با یادآوری و افزایش خزانه‌ی واژگانی آغاز می‌شود و به جمله‌های دو کلمه‌ای پایان می‌یابد. در پایه‌های بالاتر، گسترش جمله‌ها و عناصر زبانی ادامه پیدا می‌کند، به گونه‌ای که در پایان دوره‌ی ابتدایی، از دانش‌آموزان انتظار می‌رود که به سطح مطلوبی از مهارت‌های زبانی، به ویژه در جمله‌سازی و نگارش، دست یابند.

■ تدریس این کتاب، در جدول ساعات هفتگی، بخشی از زمان درس «زبان و ادبیات فارسی (انشاء)» را به خود اختصاص می‌دهد.

■ دستور زبان فارسی شامل ساخت واژه و جمله (صرف و نحو) بر اساس قواعد زبانی است. در این مجموعه کتاب‌ها، مباحث وابسته به ساخت جمله مورد نظر است، ولی بنابر نیاز، به مباحث ساخت واژه (مانند چگونگی ساخت کلمه‌های جمع) و به مهارت‌هایی همچون دقت، شناخت، تشخیص و کاربرد نیز، توجه کرده‌ایم.

■ خواسته‌ی بنیادی محتوای زبان‌آموزی و جمله‌سازی (راهنمای تدریس و کتاب درسی)، گسترش همه‌ی مهارت‌های زبانی است اما گسترش و پیچیدگی زبان و مهارت‌های وابسته به آن‌ها و آموخته‌های مربوط به سایر درس‌ها ما را بر آن داشت تا مطالب، بنا بر ضرورت و نیاز دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی، به آموزش مهارت‌های نوشتاری (در سطوح فعال نوشتن) گرایش بیشتری داشته باشد، هرچند سایر اجزا و ارکان زبان و مهارت‌های آن نادیده گرفته نشده‌اند.

■ آموزش و یادگیری مهارت‌های زبانی در دانش‌آموزان آسیب‌دیده‌ی شنوایی ممکن است تنها از طریق شنیدن دچار مشکل شود. از این‌رو جهت جبران و رفع مشکل یادگیری بر گفتارخوانی، داشتن تعاملات کلامی / غیر کلامی و ارائه‌ی مطالب آموزشی به شکل عینی و نوشتاری تأکید می‌گردد.

■ همکاران گرامی، سطح توانایی‌ها و نوع روش ارتباط دانش‌آموزان را به هنگام تدریس و ارزشیابی در نظر داشته باشید.

■ همچنین «کتاب معلم (راهنمای تدریس) پایه دوم را برای هر درس مطالعه کنید و تدریس خود را با اهداف، انتظارات، روش‌های تدریس و جدول زمان‌بندی آموزش هر عنوان درسی، مطابقت دهید ضمن آن که از فعالیت‌های پیشنهادی و نکته‌های مربوط به تدریس استفاده نمایید و برای آگاهی از اهداف و اجرای تمرین‌های کتاب درسی از دانستنی‌های کتاب معلم بهره‌مند شوید.

■ برای آشنایی شما همکاران ارجمند، جدول درس‌های پایه‌های دوره‌ی ابتدایی، در کتاب معلم (راهنمای تدریس)، با عناوین درس‌ها تهیه شده است. افزون بر آن، جدول زمان‌بندی دروس پایه‌ی

دوم نیز در آغاز فصل دوم همان کتاب آمده است. این جدول شما را در برنامه‌ریزی دقیق تدریس یاری می‌کند. در کتاب معلّم (راهنمای تدریس) به آموزگار گرامی توصیه شده است که هر دو گونه‌ی نوشتاری و گفتاری فارسی معیاری را در هنگام آموزش و تدریس به دانش‌آموزان به کار برند و متناسب با سطح توانایی و آسیب‌شنوایی دانش‌آموزان، ایشان را از تفاوت‌های هر دو گونه و بیان گفتاری و نوشتاری مناسب آگاه سازند.

■ در کتاب معلّم (راهنمای تدریس) و کتاب درسی زبان آموزی و جمله‌سازی پایه‌ی دوم فعالیت‌ها و تمریناتی برای ارتقای مهارت‌های گوش کردن، سخن گفتن، خواندن و نوشتن، پیش‌بینی شده است. هر دانش‌آموز، به ترتیب قرارگیری فعالیت‌ها و تمرین‌ها، ابتدا می‌شنود (یا گفتارخوانی می‌کند) و درک می‌کند (می‌فهمد) سپس می‌گوید. در مرحله‌ی بعد هر دانش‌آموز با درک خواننداری جمله‌ها تکلیف مربوط را انجام می‌دهد و در انتها با تمرین‌های متنوع نوشتاری می‌تواند خودش نوشتن خود انگیزه داشته باشد.

■ همکاران گرامی، برای تسهیل در روند آموزش از حرکات بدنی و اشاره‌ها، تصاویر بزرگ، تخته‌ی هوشمند، تخته‌ی کلاسی، کارت نوشتاری و ... استفاده کنید.

هدف و انتظارات از تألیف هر درس برای آموزگاران، در این قسمت آمده است. چگونگی اجرای یک فرایند یاددهی - یادگیری به شکل عملی (مجسم) در کلاس در قسمت بازی کنید و بیاموزید مطابق با کتاب معلّم (راهنمای تدریس)، آورده شده است.

نحوه‌ی اجرای تمرین «بیند، بشنوید و بگویید» در این قسمت‌ها شرح داده شده است. در این قسمت نکته‌هایی که باید در انجام دادن تمرین توسط دانش‌آموزان مورد توجه همکاران عزیز قرار بگیرد آمده است.

در بیشتر دروس، نکات و راهکارهایی ارائه شده است که والدین ارجمنند می‌توانند با به کارگیری آن‌ها به گسترش و تثبیت مهارت‌های آموخته شده کمک کنند. مهارت‌ها در شرایط و

موقعیت‌های طبیعی تکرار و تمرین می‌شوند و بهتر است در همه‌ی مراحل با آموزگاران تبادل نظر صورت گیرد.

■ ارزشیابی این درس، که توصیفی است، فرصت مناسبی برای شناسایی دقیق توانایی و استعدادهاى فراگیران فراهم آورده است. برای بهره‌گیری بهتر از این روش، لازم است که از آغاز سال تحصیلی ابزارهای مناسب، همچون آزمون‌های عملکردی، کارپوشه و سیاهه‌ی رفتار، تهیه شود.

ساختار تمرین‌های این کتاب

در این کتاب درسی فعالیت‌ها و تمرین‌ها با روال و نظم خاصی در کنار هم قرار گرفته‌اند. از نکته‌های دارای اهمیت در این زمینه می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

■ فعالیت‌ها از کاملاً شفاهی به سمت نوشتاری تهیه و تدوین شده است.

■ در ابتدا درک شنیداری و خواننداری سپس بیان گفتاری و نوشتاری مد نظر است.

■ نوع تکالیف ارائه شده و عملکرد دانش‌آموزان می‌تواند به صورت‌های زیر باشد:

شنیدن (گفتارخوانی) - دیدن ← هر دانش‌آموز درک کند و نشان بدهد.

شنیدن (گفتارخوانی) - گفتن ← هر دانش‌آموز درک کند و بگوید (کلامی / غیر کلامی).

شنیدن (گفتارخوانی) - انجام دادن ← هر دانش‌آموز درک کند و انجام دهد.

خواندن - نوشتن ← هر دانش‌آموز درک خواندن داشته باشد و بنویسد.

■ در همه‌ی درس‌ها تمرین اول با عنوان «بازی کنید و بیاموزید» به درک و بیان شفاهی و نوشتاری

جمله‌ها (خبری / پرسشی) توجه دارد و در ادامه‌ی فعالیت‌های پیشنهادی در کتاب معلم (راهنمای تدریس) به شکل عملی در کلاس اجرا می‌شود.

■ در تمرین دوم با عنوان «بینید، بشنوید و بگویید»، درک شفاهی و پاسخ شفاهی با توجه به تصویر و مطابق دستورالعمل، هدف آموزشی قرار گرفته است.

■ تمرین سوم با تصاویر و جمله‌هایی همراه است تا هر دانش‌آموز با صدای بلند بخواند و توانایی درک خواندن هدف آموزشی را کسب و تثبیت نماید.

■ از تمرین چهارم به بعد تکالیف متنوعی برای نشان دادن درک خواند، تکمیل جمله (خبری / پرسشی) و سپس نوشتن جمله (خبری / پرسشی) به صورت گام به گام ارائه شده است. نمونه‌ی ساختار تمرین‌های مربوط به درک خواندن:

خواندن جمله سپس انتخاب تصویر

خواندن متن سپس انتخاب / تکمیل / نوشتن جمله

نمونه‌ی ساختار تمرین‌ها برای تکمیل یک جمله:

ارائه‌ی تصویر و کلمه و انتخاب کلمه‌ی مناسب با توجه به تصویر و تکمیل جمله؛

ارائه‌ی کلمه و انتخاب کلمه‌ی مناسب و تکمیل جمله؛

ارائه‌ی تصویر و تکمیل جمله با توجه به تصویر داده شده.

نمونه‌ی ساختار تمرین‌ها برای نوشتن یک جمله:

ارائه‌ی تصویر کلمه / کلمه‌ها و نوشتن جمله؛

ارائه‌ی کلمه / کلمه‌ها و نوشتن جمله؛

ارائه تصویر و نوشتن جمله.

شایسته است از همکار محترم جناب آقای دکتر مهدی دستجردی کاظمی که در تألیف این کتاب با ما همکاری نمودند تقدیر و تشکر نماییم.

درس اَوَّل

”زمان حال“

دانش‌آموزان با درک مفهوم و کاربرد زمان حال فعل‌های ساده‌ی لازم (ناگذرا) و متعدی (گذرا)، آن‌ها را در جمله بیان کنند، بخوانند و بنویسند.

بازی کنید و بیاموزید

معلم با دانش‌آموزان بازی «هرکسی کار خودش، بار خودش، آتیش به انبار خودش» را انجام می‌دهد، البته از قبل کاری که هر دانش‌آموز انجام می‌دهد را با او هماهنگ می‌کند. در حین انجام فعالیت هر دانش‌آموز با راهنمایی معلم جمله‌ای را با فعل زمان حال بیان می‌کند. کارت نوشتاری جمله‌ها با برجسته کردن فعل‌ها به دانش‌آموزان نشان داده می‌شود؛ مانند:

من کتاب می‌خوانم. / ما می‌خندیم. / شما غذا می‌پزید.

بعد از پایان بازی معلم با یادآوری آموزش‌های سال‌های گذشته و بیان همان فعل‌ها در زمان گذشته به مقایسه‌ی کاربرد فعل‌ها در این دو زمان انجام شود؛ مانند:

من کتاب می‌خوانم. / من کتاب خواندم.

ما می‌خندیم. / ما خندیدیم.

شما غذا می‌پزید. / شما غذا پختید.

الف:

می پوشد

می خورد

می دوند

می چرخند

می بُرد

می چسباند

می گیرد

می بُرد

می اندازد

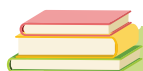
می دهد

می پرسد

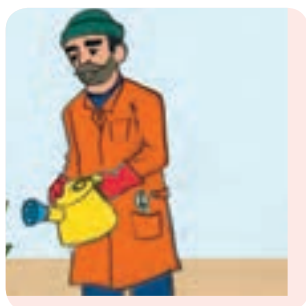

می شمارد

همکار و والدین گرامی، برای انجام دادن این تمرین به روش زیر عمل کنید:

- ۱- توجه دانش‌آموزان را به فعالیت‌های در حال انجام در تصویرها جلب کنید.
  - ۲- با همراهی دانش‌آموزان جمله‌ای را با تأکید بر بیان فعل در زمان حال بگویید.
  - ۳- جمله‌ای مربوط به یک تصویر را بگویید و از هر دانش‌آموز بخواهید، تا تصویر آن را نشان دهد.
  - ۴- هر دانش‌آموز با راهنمایی شما جمله‌ای را در ارتباط با هر تصویر بگوید.
- نازنین سیب را می‌خورد. / سعید لباس را می‌پوشد. / دخترها می‌چرخند. / مردها می‌دوند.

کاشت

می کارد

رفتند

می روند

پخت

می یزد

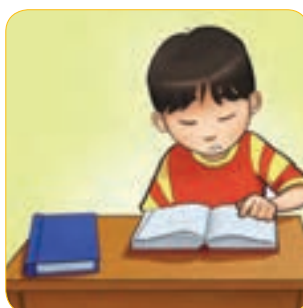
خورد

می خورد

خواند

می خواند

آورد

می آورد

دوخت

می دوزد

بست

می بندد

همکار و والدین گرامی، برای انجام دادن این تمرین به روش زیر عمل کنید:

- ۱- توجه دانش آموزان را به فعالیتتی که در حال انجام و همان فعالیت که پایان یافته است جلب کنید.
- ۲- تفاوت در کاربرد مناسب فعل ها در زمان حال و گذشته را با توجه به دانسته های قبلی دانش آموزان یادآور شوید.
- ۳- با همراهی دانش آموزان جمله ای را با تأکید بر بیان فعل برای هر تصویر بگویید.
- ۴- جمله/ فعل، مربوط به یک تصویر را بگویید و از هر دانش آموز بخواهید، تا تصویر آن را نشان دهد.
- ۵- هر دانش آموز با راهنمایی شما جمله ای را در ارتباط با هر تصویر بگوید.

همکار گرامی، در این تمرین بعد از خواندن جمله‌ها توسط دانش‌آموزان از درک جمله‌ها توسط آن‌ها مطمئن شوید. پیشنهاد می‌شود رونویسی جمله‌ها به عنوان تکلیف منزل به دانش‌آموزان داده شود.

با صدای بلند بخوانید.

مردها می‌پرند.

زهرا مشق می‌نویسد.

مادر و مادر بزرگ لباس می‌بافند.

آرمان می‌خندد.

مادرها بچه‌ها را می‌بوسند.

آن‌ها طناب را می‌کشند.

زهرا کیف می‌خرد.

محمد می‌لرزد.

جمله‌ی مناسب هر تصویر را علامت بزنید.

● مادر چای را ریخت .

● مادر چای را می‌ریزد.

● آن‌ها فیلم را می‌بینند.

● آن‌ها فیلم را دیدند.

● من بند کفشم را بستم.

● من بند کفشم را می‌بندم.

● کوزه‌گر کوزه را می‌سازد.

● کوزه‌گر کوزه را ساخت.

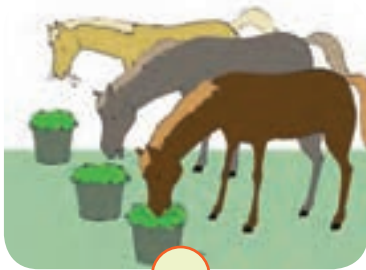

● زهره مداد را می‌تراشد.

● زهره مداد را تراشید.

هر جمله را بخوانید و تصویر مناسب آن را انتخاب کنید.

اسبها علف می خورند.

مادر ظرفها را می شوید.

نانوا نان می پزد.

پرندهها آواز می خوانند.

به تصویرها نگاه کنید و کلمه‌ی مناسب را انتخاب کرده و بنویسید.

می‌ریزد

می‌آید

می‌شوید

می‌شکنند

خانم‌ها گردوها را .....

زهرة .....

مادر چای را .....

پدر علی را .....

والدین گرامی: در حال انجام فعالیت‌های روزمره، جمله‌هایی در زمان حال را با فرزندتان تمرین و بیان نمایید.
مانند: من جارو می‌کنم.

به تصویر نگاه کنید و با توجه به هر شماره، جمله‌ها را با کلمه‌های داده شده کامل نمایید.

می خواند

مادر

شیر

می دود

مرغ و جوجه‌ها

می پرد

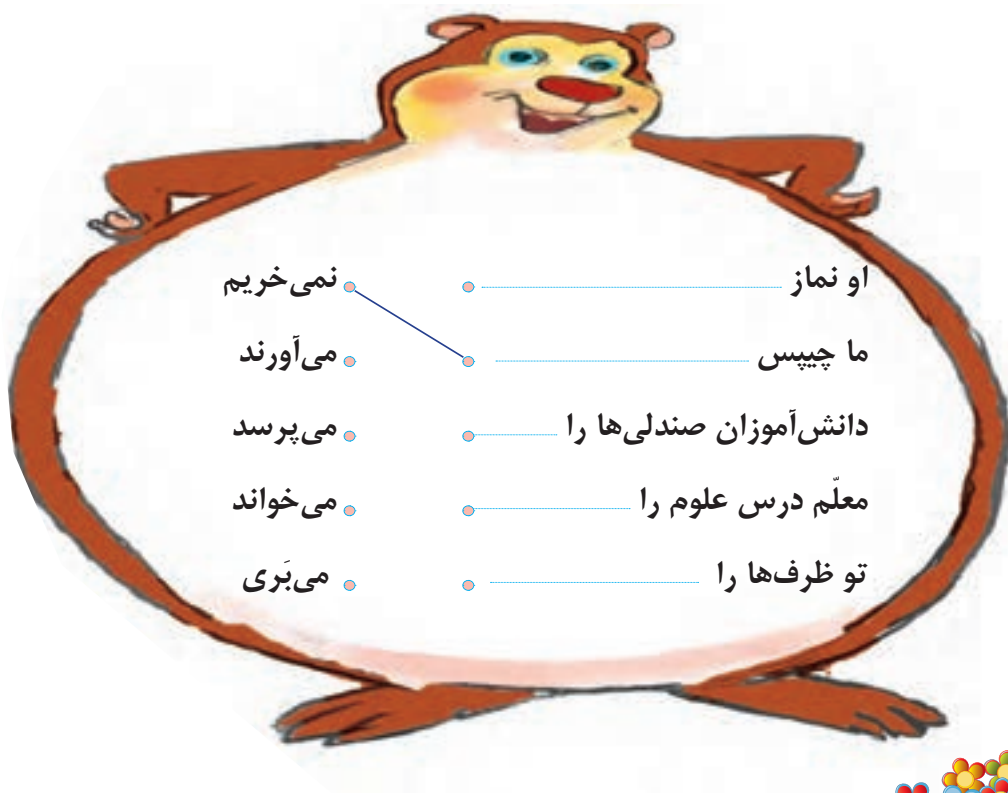
- ۱- حسن می پرد.
- ۲- حسین _____
- ۳- _____ دانه‌ها را می خورند.
- ۴- امیر درس _____
- ۵- پدر _____ را می دوشد.
- ۶- _____ نان می پزد.

والدین گرمی: درباره‌ی فعالیت‌های روزمره با فرزندتان گفتگو نمایید. کارهای انجام شده را با فعل‌های زمان گذشته و فعالیت‌های را که در حین انجام آن هستید با زمان حال بیان کنید و او را به بیان موارد مشابه ترغیب نمایید. مانند: تو درس می‌خوانی، تو درس خواندی.

جمله‌ها را مانند نمونه وصل کنید.

• نمی خریم	• ..... او نماز
• می آورند	• ..... ما چیپس
• می پرسد	• ..... دانش آموزان صندلی‌ها را
• می خواند	• ..... معلم درس علوم را
• می بَری	• ..... تو ظرف‌ها را

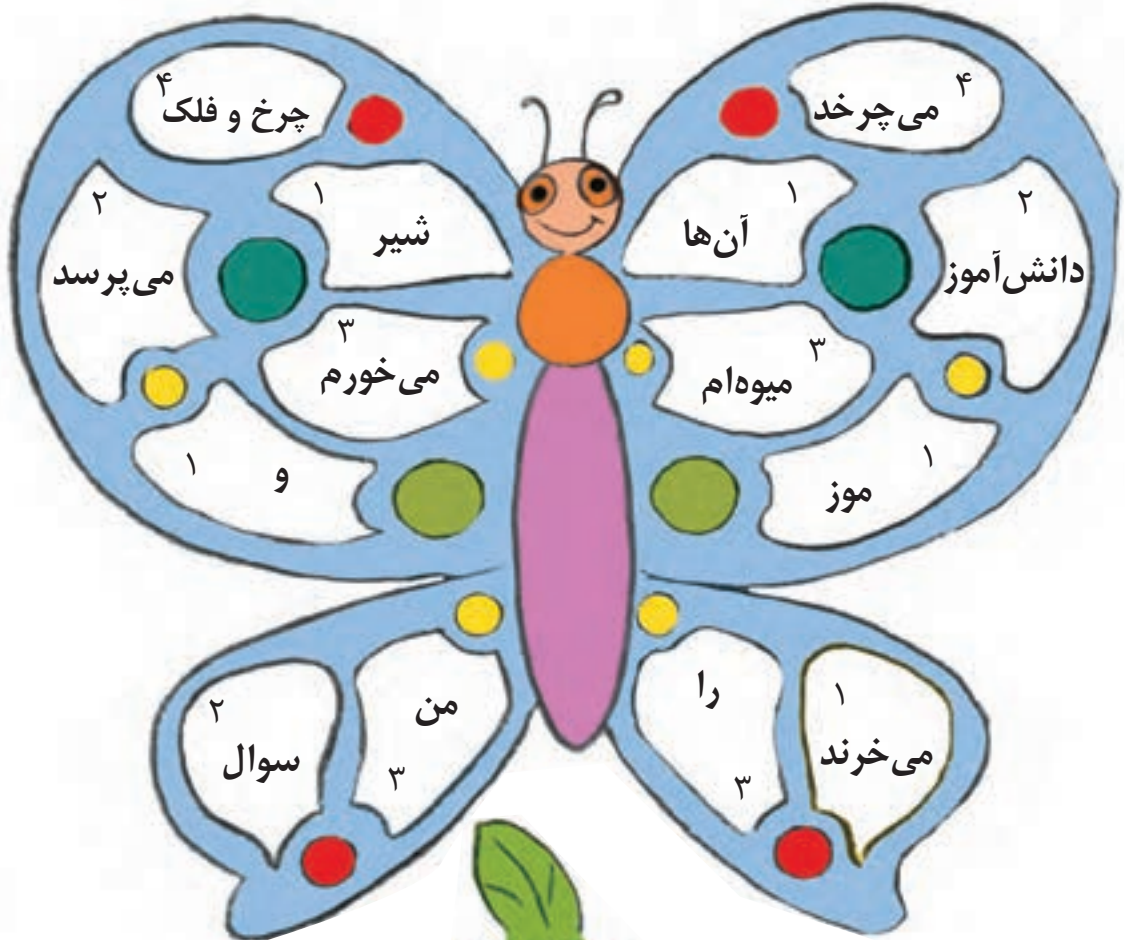

جمله‌ها را با کلمه‌های مناسب کامل کنید.

کودک نخ ماشین را .....
 می خوابند. ....
 نمی پرد ..... مار
 می نویسید ..... شما مشق
 گوسفند و برّه .....
 کشید

در شکل زیر اعداد ۱ را قرمز، اعداد ۲ را سبز، اعداد ۳ را آبی، اعداد ۴ را
زرد کنید و با کلمه‌های هم‌رنگ جمله بنویسید.

برای هر تصویر جمله بنویسید.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

